

TÜRKÇE A1 DERSİ UZUN TEZİ

KÖR KUYULAR

Kelime Sayısı:3977

Araştırma Sorusu: Bilge Karasu'nun "Gece" adlı yapıtında gece imgesinin işlevi nasıl ele alınmıştır?

İçindekiler

1. Giriş	2
2. Gece İmgesi	4
a. Gecedeki Belirsizlik	5
i. Belirsizlikle Gelen Korku	9
ii. Belirsizlikle Gelen Şiddet	12
iii. Belirsizlikle Gelen Baskı	14
3. Sonuç	18
4. Kaynakça.....	20

1) Giriş

Bilge Karasu'ya göre yazı hem yazan ve okuyan için hem de roman kişileri için bir yolculuktur.¹ Karasu kendisini bir yazar olarak, “sözcüklerin dünyaya kattığı imgelerin kölesi” olarak görür. O, gerçekliğin ardındakini katman katman okuruna aktarır ve okurun da imgelerle örülmüş bu katmanları birer birer aşması gerekir. Karasu'nun metinleri “sert bir malzemedен, uzun süre kazınarak, yontularak, yoğrularak yapılmış”tır.² “Her şeyden önce romanın kendini nasıl gördüğü, ‘dünya’yı belli bir düzene sokan metnin kendi düzeni üzerine, kendi kendi üzerine kurduğu/yarattığı imge, söz konusudur. Dünyanın nasıl görülüp nasıl gösterileceğini, nasıl dile getirilmesi gerekeceğini ‘öğretmekte’dir roman”³ diyen Bilge Karasu yapıtta yaratılan imgenin aslında yapıtı yaratan unsur olduğunu söylemektedir. *Gece*'de de metni yaratan gece imgesidir ve metin gecenin imledikleri üzerinden var olur.

Henüz *Gece* başlamadan Jean Genet'ten bir alıntıyla karşılaşır okur. Bu alıntı okuru metne hazırlar niteliktedir. “...uzak, tehlikeli bir geceye -geceler hep böyledir zaten- girip yitenler” (*Karasu, 11*) yalnızca metnin anlatıcıları ve yapıtın geçtiği distopik ülkenin toplumu ya da üstkurmaca düzlemdeki yazar değildir. Metnin içinde nasıl ilerleyeceğini bilemeyen okur da gecenin karanlığında yitip gidecektir. “İmin gücü, düşün gücüdür”(*Karasu, 11*) ve yapıt her anlamda üzerine çöken gece imgesinin içinde kaybolur. İmlerle şekillendirilen düşsel belirsizlik yapıtın özünü oluştururken bu düşselliğin ardında katı bir gerçeklik yatmaktadır. Gece tüm yönleriyle siyasi erkin uçsuz bir karanlık gibi toplumun üzerine çökmesini imlemektedir ve gerek onu oluşturan yöntemlerle gerekse de ardındaki amaçla oldukça gerçek bir düzeni ifade

¹ Karasu, Bilge. “İmge Üretiminde Roman Hâlâ İlk Sırada”. Ne Kitapsız Ne Kedisiz, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2017. s.13-23.

² Gürbilek, Nurdan. “Yazı ve Arınma”, Bilge Karasu Aramızda, Haz. Füsün Akatlı-Müge Gürsoy Sökmen, Metis Yayınları, İstanbul, 1997.

³ Karasu, Bilge. “İmge Üretiminde Roman Hâlâ İlk Sırada”. Ne Kitapsız Ne Kedisiz, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2017. s.13-23.

eder. Yapıtta bu düzenin yürütücüleri anlatıcılardan O. ve onun sağ kolu S. olarak verilirken diğer bir anlatıcı N. zerinden de gecenin karşısında konumlandırılan aydınlar aktarılmıştır.

Bu tezde, Bilge Karasu'nun *Gece* adlı yapıtında 'gece' imgesinin yapıtın kurmaca ve üstkurmaca düzlemlerinin kurgusu üzerindeki etkisi, belirsizlik izleği ve ona bağlı olarak gelişen korku, şiddet ve baskı izlekleri üzerinden incelenecektir. Bu doğrultuda önce gece imgesinin yapıtta sembolize ettikleri ve yapıtın kurgusundaki genel etkisi aktarılacak ve buna bağlı olarak yapıtta gece ve belirsizlik arasındaki ilişki ortaya konacaktır.

Belirsizlik gecenin birincil özelliği olmakla birlikte onun sınırlandırılmaz oluşunun da temel nedenidir. Belirsizlik mi geceyi getirir yoksa gece mi belirsizliği ayırt etmek mümkün değildir ama ikisi de var olabilmek için birbirlerine ihtiyaç duyarlar. Yapıtta mutlak baskı ortamı da belirsizlik sayesinde kendisine zemin oluşturmuş bir yandan da bu belirsizliğe katkıda bulunmuştur.

Belirsizlik olgusu çevresinde oluşan korku, şiddet ve baskı olgularının da gece imgesine bağlı olarak yapıttaki işlevleri ve yapıta nasıl aktarıldıkları da alt başlıklar üzerinden incelenecektir. Korku, belirsizlikten gücünü alır ve toplumu sindirmekte kullanılır. Korkunun bütünleyicisi olan şiddet ise belirsizliğin hakim olduğu atmosferlerde en iyi icra edilir. Baskı, bütün bu sürecin amacı olan geceyi getirir. Yapıtta önce yavaş yavaş sonra hızlanarak yayılmakta olan gece ilmek ilmek belirsizlik etrafında gelişen bu izleklerle kurulur.

Bu tezde, yapıtın üzerinden aktarıldığı üstkurmaca tekniğinin yanı sıra yapıtın dil özellikleriyle birlikte incelenecek olan kurgu ve izleklerin, belirsizlik içinde ilerleyen "yazma serüvenini" oluşturmadaki etkisi irdelenecektir.

2) Gece İmgesi

Totaliter rejimlerin işleyiş mekanizmasının ve totaliter düzenin baskısı altında var olma uğraşındaki bireyin çaresizliğinin işlendiği yapıtta “gece” totaliter rejimlerden doğan baskı ortamını simgeler. Totaliter rejimlerin bilinmezlik, korku ve şiddete dayanan baskı kurma yolları yavaş yavaş çöken gece imgesi üzerinden aktarılır.

Birinci bölümden itibaren gecenin çökmekte olduğu anlatıcılar tarafından belirtilir. Mutlak gece aydınlığın karşısında onu yok eden olarak tasvir edilirken militarist devletlerin toplumlara getirdikleri mutlak karanlık ve onun karşısında direnemeyerek sonunda karanlığa boğulan aydınlar ifade edilmiştir.

“Gece yavaş yavaş geliyor. İniyor. Çukur yerlere dolmağa başladı bile. Oralari doldurup ovaya yayılmağa başlar başlamaz, her yer boza dönüşecek. Işıklar yanmayacak bir süre. Ne çukurda ne düzde. Tepelerin aydınlığı, bir süre yeter gibi görünecek herkese. Sonra tepeler de karanlıkta kalacak.” (Karasu, 15)

Karanlık, gizem, korku gibi çağrışımları olan “gece”, “bir ürküntü, bir tıkanıklık, insanların bilinmezliğe doğru adım adım yürümesidir”⁴. Yapıtın hem kurgusal hem de üstkurgusal düzlemlerine yavaş yavaş çöken karanlık, gecenin gelişinin habercisidir. İlerleyen bölümlerde hem kurgu boyutunda hem de üstkurguda etkisini arttıran belirsizlik izleği gecenin gelişinin en temel yansıması olur. Kurgusal boyutta gecenin işçileri tarafından hazırlığı yapılan gece üstkurgusal düzlemde de “yazar” tarafından oluşturulur ve sonunda yapıtı mutlak

⁴ Karlıdağ, Esra. “Bilge Karasu’nun Gece’sinde Felsefe, Toplum, Birey, Yazın...”. Journal of Turkish Language and Literature, Cilt:4, Sayı:1, 2018, s.163-176.

karanlığa boğar. “Gece, yazdığım gibi, ağır ağır yayıldı ovaya, sonra tepeleri de boğdu.”
(*Karasu,161*)

Mutlak karanlık anlamına gelen gece bireyin korkularının arttığı, bilinmezliğin hakim olduğu ve şiddetin ortaya çıkması için en uygun olan zaman dilimine işaret eder. “Başı, sonu, ucu bucağı saptanamayan, ama tükenmez bir gücüllüğü bütün ağırlığıyla taşıyan karanlık gece, bu anlamda ana simgesi olur anlatının.”⁵ Gece imgesi yarattığı belirsizlikle bireyi sindiren ve tüketen tüm duyguları içinde barındırır.

a) Gecedeki Belirsizlik

Belirsizlik, gerçekliği mutlak karanlıkta bırakarak yapıta gece gibi çöker. Gece, belirsizliğin en ön planda olduğu zamandır ve böylelikle belirsizlik gecenin temel bir özelliğine dönüşürken yapıtın da temelini oluşturur. Giderek bir muamma halini alan anlatı aslında gecenin çöküşünün imgesel bir gösterimidir. Yapıtta belli bir öykü, kimliği belli kişi ve anlatıcılar, nedensellik ilkesine bağlı bir olay örgüsü yoktur ve bu durum yapıtta belirsizliğin sağlayıcılarından. Bu belirsizliği oluşturan en önemli unsur ise anlatıcıların birbirlerine karışan sesleri ve giderek artan tutarsızlıklardır. Kişiler birbirlerine dönüşmekte, yer değiştirmektedir ve bu durum metni giderek karanlığa boğan anlatım yöntemlerinin başında gelir. Yapıt sona doğru ilerledikçe anlatıcıların söylemlerinin giderek karışması ve anlatıcıların söylemleri arasındaki sınırların iyice ortadan kalkmasıyla yapıta mutlak gece hakim olur. Yapıttaki üstkurmaca ve kurmaca düzlemlerin de sınırlarının kaybolarak üst üste binmesi ise bu belirsizliğin iki düzleme de hakim olmasına neden olur. Dipnotlar aracılığıyla yapıta müdahale eden bir üstkurgusal ses vardır ve başlarda yalnızca üstkurmaca düzleminde kalan bu üstkurgusal ses, yapıt ilerledikçe metin kişilerinin söylemlerine karışmasıyla yapıt üzerindeki otoritesini kaybetmeye başlar.

⁵ Göktürk, Akşit. “Sunuş”. Karasu, Bilge. Gece, Metis Yayınları, İstanbul, 2017.

Üstkurgusal sesin yani yazarın otoritesini kaybetmesi ise sebep olduğu belirsizlikle yapıtı gecenin karmaşasına sürükler.

“Yıldırıcı bir acı, her yanım kesiliyormuş gibi bir acı duyarken korkunç bir şangırtı içerisinde yere düşeceğim. Parçalanmış ışıkların yanı sıra O., Sevinç, Sevim, sağır bir sarışın çocuk, bir tek yüzde toplanmış bakmakta olacaklar bana, aynalarda sanki, ya da yerde, belki de kafamda. Işık yavaş yavaş kararırken ben benim artık, kırılmış her parçanın içerisinde. Aynada tanıyamadığım ben. Binlerce parça. Artık ben de olmayan yüzbinlerce parça.”
(Karasu, 230)

Bilinçli olarak anlatıcılar üzerinden oluşturulan belirsizlik yapıta yansıtılan terörün bir parçasını oluşturur. Engin Kılıç'ın “anlatıcı terörü” diye ifade ettiği bu durum yapıtta baskı, korku ve şiddet ortamların oluşturulmasına anlatımsal boyutta katkı sağlar. Anlatıcıların belirsizliğiyle metinde oluşturulan güvensizlik duygusu, anlatıdaki ilmek hataları ve anlatıcıların birbirlerinin söylemlerini yalanlaması okuru karanlıkta bırakarak yapıttaki distopik ülkeye çökmekte olan geceyi okura yaşatır. Yapıtta gecenin çökmesi için çalışan, rejime bağlı bir grubu ifade eden gecenin işçilerinin işi “*gecenin kolaylıkla birikip doldurabileceği çukurlar açmaktır*” ve bu kişilerin sayıları “*gitgide artar*”. Sayıları gitgide artan anlatıcılar ve onların metnin anlatımında yarattıkları boşluklar da gecenin işçileri ve onların kazdıkları çukurlarla paralellik gösterir. Sayıları artan anlatıcılar belirtildiği gibi süreksizlik ve belirsizlik sağlayarak metni karanlığa boğarlar. Anlatıcılardan gece ve gündüz karşıtlığının kurgudaki temsilcileri olan N. ve O.'nun isimlerinin belirtilmemesi de belirsizlik izleğine katkıda bulunurken bir yandan da bu figürlerin birey olarak değil temsil ettikleri üzerinden değerlendirilmesini sağlar.

Yapıtta geçen mekanlar da yapıta egemen olan belirsizlik ve karmaşa gibi izleklerle paraleldir. Engin Kılıç'ın da dediği gibi tasviri yapılan mekanlar Escher'in tablolarındaki belli

bir gerçekliği olmayan yapılara benzetilmiştir.⁶ Bu anlamda bu mekanların gerçeklikten uzak yapısı onları belirsiz kılmıştır. İlk karşımıza çıkan anlatıcılardan N.'nin Güneş Hareketine dahil olanlarca götürüldüğü ve siyasi bir erke ait olan Bilgiler Sarayının karmaşık, anlaşılmaz bir yapısı oluşu bu erke bağlı olarak oluşturulmak istenen belirsizlik ve ondan doğacak olan gecenin temsilcisi niteliğindedir.

“Bir kat kadar indikten sonra merdiven bitti. Ortalık iyice aydınlıktı hala. Havada asılı durur gibiydim bu son basamak üzerinde... Önümdeki boşluk aşağılarda kararıyordu. (...) Usum almıyor bu kesişen bitmemiş merdivenleri. Bunca yıldır, başka başka tasarımlarla yürütmüşlerdi yapı işini.” (Karasu,66)

Yapıtta gecenin artık neredeyse tamamen çökmesiyle birlikte sokakların ve caddelerin kazılarak hepsinin çıkışsız hale gelmesi de oluşturulmak istenen karmaşa ve belirsizliğe katkı sağlar. Bu caddelerden anlatıcı N.'nin isimlendirdiği tek cadde ise Rahneler Caddesi'dir. Rahne kelimesinin anlamının yarık oluşuysa yapıtın yarıklarla, boşluklarla dolu, belirsiz yapısına işaret eder. Yapıtın bu yapısı birbirine giren anlatıcılar, onların birbirleriyle çelişen ve eksik bırakılmış anlatımları, üstkurgudaki yazarın tutarsız ifadeleri ve kurgunun genelindeki boşluklar aracılığıyla oluşturulur. *“Hava kararıyordu. Çukurlarda yürümek güçleşiyordu. Gene bir uca geldim. Rahneler caddesi aşağıda kalmıştı.” (Karasu,208)*

Yapıtta geceyi getirmekle görevli, geceyi hazırlayan ve totaliter devletin yürütücüleri olarak ifade edilen gecenin işçileri de kimliklerinin ve nasıl bu göreve geldiklerinin

⁶ Kılıç, E. “Gece Nasıl Bir Darbe Romanı”. D. Yaşat (Yay. Haz.). Bilge Karasu'yu Okumak, Metis Yayınları, İstanbul, 2013. s.107-117

bilinmemesiyle belirsizliğin oluşumuna katkı sağlarlar. Yapıtta geceyi getirenlerin başta kendilerinin de bir belirsizlik içinde var olmaları gece ve belirsizlik arasındaki ilişkinin kanıtı niteliğindedir. Kimlikleri bilinçli olarak belirsizlik içinde bırakılan gecenin işçileri mutlak geceyi getirebilmek için bu belirsizlikten beslenirler. Kimliği belirsiz bu kişiler yapıtta yalnızca misyonlarıyla vardılar. *“İstenen, tanınmamaları; görevlerinin ürkünütücülüğünden başka bir şey düşündürmemeleri.” (Karasu, 24)*

Gecenin işçilerinin kime bağlı oldukları, kimin buyruğu altında çalıştıkları da yapıtta hakim olan başka bir belirsizliktir. Gecenin işçileriyle ilişkilendirilen Güneş Hareketi ilerleyen bölümlerde anlatıcılardan biri olan O.’ya bağlı gibi gözükse de aslında O.’nun kimliği ve hareketin arkasındaki esas amaç da bu belirsizliğin bir parçasıdır.

“Gecenin işçilerinin kimin -ya da kimlerin- buyruğu altında oldukları üzerine çeşitli söylentiler var; öteden beri ağızdan kulağa fısıldana gelmiş... Önceleri, başlarındaki adamın kim olduğu yolunda her kafadan başka ses çıktı. Sonra bu adama değişik üç dört ad yakıştırıldı. Bir ara herkes belli bir ad üzerinde anlaştı. Daha sonra, onun da ardında başka biri ya da birileri olduğu ileri sürüldü.” (Karasu,44)

Yapıttaki düş ve gerçeklik çatışmasının izleri de aktarılanların, yaşanılanların gerçekliğinden şüphe duyulmasını sağlayarak yapıttaki belirsizlik hissini yayılmasına yardımcı olur. Gece artık iyice çöktüğünde düşler ve gerçekler de birbirlerine karışırlar. Gece vakti zaten düşe, yanılsamaya kapılmaya en uygun zamandır. Yapıtta hem kurguda kem de üstkurguda hakim olan yanılma ve düş izlekleri bu durumun aktarıcısı olmuştur. Yapıtın sonlarında anlatıcılardan N.’nin gece dışarıda kalmamak için -ki bu yaşamın tek yolu- sığındığı kalabalık evde bir düş hissiyle uyanması da bu düşselliğin bir parçası olup düş ve gerçek çatışmasına katkı sağlar. *“Burası, bu yer, şu an, bir düş mü, değil mi? Bilemiyorum.” (Karasu,216)* Yapıtta hakim olan bütün bu belirsizliklerin yanı sıra yapıttın geçtiği uzam ve

zaman da belirsizdir. Zamana dair bilinen tek şey gece ve gündüz kavramlarından ibarettir ancak bunlardan yapıtta zamanın çok daha ötesinde sembolik anlamlar taşıdıkları için zamana dair birer işaret olarak düşünülemezler. Yapıtta uzam ve zamana dair bu belirsizlik üstkurmaca düzlemdeki yazar tarafından bilinçli olarak yaratılmıştır. Yazar, dipnotlarından birinde “*Zamanı yok etmeğe çalışırken söyleyişimizin yapısını da bozmak gerekmez mi?*” (Karasu, 74) diyerek bu durumun bilinçli bir şekilde yaratıldığını ve anlatımla paralellik gösterdiğini okuyucuya aktarır.

Yapıtın anlaşılmasız, belirsiz yapısı, kurgudaki bilinmezlik ve belirsizlik baskı ve korku ortamının dolayısıyla da gecenin temelini oluşturur. Totaliter rejimlerin bir gece gibi toplum ve birey üstüne çöküşünün imgesel bir anlatımı olan yapıtta oluşturulan belirsizlik ortamı ve ona bağlı olarak gelişen korku ve şiddet, totaliter rejimlerin baskı kurma yollarının net bir ifadesidir.

i) Belirsizlikle Gelen Korku

Belirsizlik her zaman korku yaratır; insanın bilinmeyenden, kesinliği olmayandan korkmasından daha doğal bir şey yoktur. Belirsizliğin, korkunun oluşumunda oynadığı büyük rol yapıtta da sıklıkla karşılaşılan bir durumdur ve korku kurgu içerisinde bu şekilde gerekçelendirilmiş olur. “*Ne var ki, insanlar gizliden, gerçek yüzü bilinmeyenden korkar daha çok. İnsanlar korkmalı üstelik.*” (Karasu, 116)

“Gece’de de öncelikle korkunun insanların içinde kök salmasını sağlayarak onları elde tutma izleği, metnin katmanlarından birini oluşturur”.⁷ Korku yaratan belirsizlik ve kargaşa ortamlarının kitleleştirilmesi ise yeni bir düzenin getirilmesinde ya da eski düzenin sürdürülmesinde önemli bir rol oynar. “Yapıt bu anlamda 1970’li yılların Türkiye’sini anımsattığı gibi, evrensel anlamda, baskıcı rejimlerin korku ve belirsizlik yaratmak için

⁷ Özata, J. “Bilge Karasu’nun Gecesine Metin ve Okur Odaklı Bir Yaklaşım”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2003.

oynadıkları “oyunlar”ı da imler.”⁸ Yapıtta da belirsizlik ve ondan doğan korku totaliter rejimin geceyi getirme yollarından birisidir. Gece ve gecenin imlediği ürküntü ve korku izleği de bu yaratımın bir parçasıdır ve gecenin işçileri de bunun sağlayıcıları.

“Gecenin işçileri, daha ikindi üzeri ortalıkta görünmekle yaratacaklarını bildikleri - oysa başlangıçta, ancak, umdukları- ürküntüyü sürdürmek, uzatmak, bu sürdürülen, uzatılan ürküntüyü daha da yeğînleştirmek üzere dalgalandırmak, yani gönüllerinin dilediğince azaltıp arttırmak için çeşitli yollar denerler...” (Karasu, 25)

Gecenin işçilerine dair yapılan betimlemelerde işçilerin fiziksel korkutuculukları yaptıkları iş ve o işin getirdiği korkuyla paralellik gösterir. Gecenin işçilerinin görevi gecenin kolayca dolabileceği çukurlar açmak ve ürküntüyü yaymaktır ve bunlar aracılığıyla da geceyi getirmek. Gecenin işçileri, geceyi getirmek için yani toplum ve birey üzerindeki mutlak baskıyı sağlamak için yine gecenin bir parçası olan belirsizlik ve ondan doğan korkuya ihtiyaçları olduğunu bilirler. *“Gece, insanların içinde uyuklayan korkuları uyandırdı; onları uyanık tuttu. Onları, yani hem insanları hem korkularını. Bunu açıkça söylemek gerek.” (Karasu,192)*

Gecenin sağlanması için korkunun sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Belirsizlik, korku ve baskı süreci, yapıttaki rejimin varlığını ve bu varlığı simgeleyen geceyi sürdürmek üzere rejimin yetkililerince başvuru olan yöntemdir. *“Belirsiz bir geleceğin belirsiz bir yerinde yitilip gidileceği kaygısı” (Karasu, 58)* yaratılarak bireyler baskılanır. Korku yaratma süreci kontrollü bir şekilde, işini bilen insanlar tarafından yürütülür. Korku bilimsel yöntemlerle kullanılarak toplum geceye hazırlanır. Bilimsel yöntemler ifadesiyle belirtilmek istenen korkunun bilinçli olarak ve daha önce işlevi test edilmiş yöntemlerle topluma bulaştırıldığıdır. Korku, gecenin getirilmesinde bir araçtır, üstelik işlevi bilimsel olarak test edilmiş bir araç.

⁸ Özata, J. “Bilge Karasu’nun Gecesine Metin ve Okur Odaklı Bir Yaklaşım”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2003.

“Oysa korku, bizim gerçekten, isterseniz bilimsel diyebileceğiniz bir yolda, kullanmağı kararlaştırdığımız bir duyguydu. Çeşitli biçimlerde kullandık onu, siz de biliyorsunuz, hem de iyi biliyorsunuz.” (Karasu,130)

Birbirine nedensellik ilkesiyle bağı olan belirsizlik, korku ve baskı yapıtta yalnız kurmaca düzlemdeki gecenin değil üstkurmaca düzleme çöken gecenin de oluşumunun temel faktörleridir. “Karasu’nun metinlerinde yalnızca bir tema olmanın ötesinde, anlatının dokusuna da sinmiştir korku. Birçok metinde kişiler, kendilerini kurallarını bilmedikleri oyunların içinde bulurlar.”⁹ Yapıttaki anlatıcıların her biri gecenin gelişine farklı konumlardan yaklaşıyor olsalar da ortak bir endişe ve korku taşırlar. N.’nin gecenin gelişine karşı duyduğu korku ve rejimin baskısını hissetmekten gelen paranoya zaten kimliği de belirsizlik içinde olan S.’nin korkusuna göre çok daha belirgindir. Çünkü S.’nin aksine N. kendisini kurallarını bilmediği başkalarınca tasarlanan bir oyunun içinde bulmuştur. Gecenin getiricilerinden olduğu hissettirilen ve Güneş Hareketi’nin başında olduğu bilinen O. bile zamanla kendisini yine kendi tarafından oluşturulan korkunun içinde bulur. Yapıt boyunca O. günlük olarak kullandığı defterlerin bir başkası tarafından okunacak olmasından korkar ve bunu paranoya haline getirir. Ancak korkmasının asıl sebebi sindirilme yollarının ne kadar ileri boyutta kullanılabileceğini kendi yaratımı olan düzenden biliyor olmasıdır. S. Güneş Hareketinin yürütücülerinden bir olarak N. ve kendisi için bu durumun geçerliliğini açıkça belirtmiştir.

“Gizliliği, yani bilinmeyi, korkuyu, gözdağını, yıldırmağı başkalarına karşı kullanırken, içimizde de bunları en yeğin biçimleriyle kurduğumuzun, neden sonra farkına vardık” (Karasu, 127)

⁹ Gürbilek, Nurdan. “Yazı ve Arınma”, Bilge Karasu Aramızda, Haz. Füsun Akatlı-Müge Gürsoy Sökmen, Metis Yayınları, İstanbul, 1997.

Anlatıcıların her biri taşıdıkları korkuyu hissettirir. Yapıt boyunca anlatıcılar değişse de tüm anlatımlara hakim olan endişe, paranoya ve korku temaları görülürken bu durum gecenin giderek artan bir şekilde çökmesiyle daha da belirginleşir.

ii) Belirsizlikle Gelen Şiddet

Gece'de şiddet sokağın her köşesine hakim olup korkunun sürdürücüsü ve karanlığın çöküşünün hızlandırıcısı olarak kullanılmıştır. Baskıcı rejimlerin varlıklarını sürdürmek, başka bir deyişle geceyi daimi kılmak için kullandıkları korkunun oluşumuna en iyi hizmet eden şey şiddettir. Yapıtta da şiddet, bu anlamda gecenin işçilerinin geceyi getirmek için kullandıkları yöntemlerin başında gelir. Sokaklarda yiten insanlar ve yol ortasındaki cesetler, şiddetin bir sonucuken korkunun da sağlayıcısıdır. Bu eylemlerin sorumlusunun kim olduğunun bilinmemesinden doğan belirsizlik ise şiddetin etkisini artırır. Kimlikleri belirsiz olan “gece getirenler” in kurduğu bu sistemde şiddet “kolektif bir aygıt” dönüşmüştür.

Gecenin işçilerinin geceyi getirmek için kullandıkları aletler, şiddet ve korkunun gecenin gelişindeki gerekliliğini gösterir. Bu aletlerin özenle seçilmiş olması, şiddetin ne kadar özenle uygulandığını, belki de gecenin gelmesi için en önem verilmesi gereken şeyin şiddet olduğunu imler.

“Demirden yapılmıştır bu aletler; güzel serpilmiş derilerden kesilmiş, seçkin ağaç türlerinden yontulmuş, esnek reçinelerden dökülmüştür. Dövmeğe, yırtmağa, delmeğe, kıştırmağa, burmağa, koparmağa yararlar. Yakmağa, kırmağa da.” (Karasu, 18)

Gecenin işçileri arasından seçilen bir grup ise şiddete dayalı başka bir kol oluşturur. “Söyleticiler” adındaki bu grup “insanların bildikleri ama söylemek istemedikleri” ya da “bilmedikleri, içlerinden geçirdikleri” şeyleri söyletmek için var olan yöntemleri inceleyen, yeni yöntemler geliştiren uzmanlardan oluşur. İnsanlar, bu grup tarafından götürülür,

sorgulanır, işkence görür ve cansız bedenleri kaldırıma bırakılır. Bu durum artık toplum tarafından alışılmış bir şeye dönüşür zamanla. İnsanlar kaybolan yakınlarını -yakınlarının cesetlerini- kaldırımlarda arar bulamayınca da çaresiz beklerler.

“Bilinmeyeni söyletme uzmanlarının gözleri nasıldır ki? Gündüzün baktığınızda gece kuşlarında gördüğünüz ürkütücü bakışlardaki boşluk da, yırtıcı kuşların bakışlarındaki diklik de bulunsa gerek gözlerde... (Ne tuhaf! Gündüzün bakıldığını düşünerek gece kuşlarından söz etmek...Gece kuşlarının gözünü karanlıkta kim görmüştür avlarından başka?) Söyleticilerin gözünü görebilenler, bu gözleri anlatabilecek durumda bulunmuyorlar büyük alanın kaldırımları üzerinde yatarken.” (Karasu,72-73)

Şiddet faktörü üzerinden ürkütülüp ve sindirilen toplum zamanla duyarsızlaşır. Kimin neden şiddete kurban olduğunun bilinmemesinin sebep olduğu belirsiz ortam ise sürekli bir tedirginliğe sebep olur. Bu anlamda şiddetin toplum ve bireyler üzerindeki etkisi, şiddetin yoğunluğunun ve uygulamasının çeşitlendirilip belirsizleştirilmesiyle rejimin en güçlü silahlarından birisine dönüştürülmüştür.

“Her gün bir kişinin (iki, üç, beş, sekiz kişinin) öldürüldüğü; taranan, bombalanan kalabalıklar içinde birçok insanın can verdiği, pek çok insanın yaralandığı; insan kanının asal değerini yitirdiği günler geride kalmıştı. Şimdi kimse ölmüyordu. Ya da ölüyordu da kimsenin haberi olmuyordu.” (Karasu, 196)

İnsanlar çoktan sindirildikleri, çoktan seslerini çıkartmayı bıraktıkları ve artık kimseyi görmüyor gibi bomboş bakışlarla etrafa baktıkları için şiddetin göz önünde uygulanmasına duyulan ihtiyaç ortadan kalkmıştır.

Artık şiddet, baskı kurmakta kullanılan bir yöntemden çok baskıyı sürekli kılmakta kullanılan yani gecenin asla aydınlığa dönüşmeyeceğini garanti altına almak için kullanılan bir yönteme dönüşmüştür.

Sokaklarda süregelen ve gecenin işçilerinin yaydığı şiddetin yanı sıra, “bilimsel” amaçlar uğruna uygulanan “meşru” bir şiddet de görülür yapıtta.

“Kemikleri kırılanlar, pusuya düşürülüp vurulanlardan ayrı; bunlar kalabalığın içinden rasgele seçilip “bilimsel” adını pekâlâ taşıyabilecek yöntemlerle yürütülen birtakım araştırmalarda kullanılıyor... İnsanın dayanıklılığını ölçüyormuş.” (Karasu, 70)

Güneş Hareketinin başındaki O.’nun sağ kolu S. tarafından tasarlanan atış oyunu da yapıtta kullanılan şiddet yöntemlerinden biridir. Bu oyunda öldürülme kararı çoktan verilmiş olan “suçlular” yapay bir gece gündüz çatışması yaratılarak son kişi de düşene kadar birbirleriyle çatıştırılır. Bir taraftan gece, bir taraftan gündüz sesleri yükselirken asıl hedef şiddet kullanımının ötekileştirme yoluyla ne kadar ileri taşınabileceğini test etmektir.

Gece’de üstkurmaca düzlem üzerinden oluşturulan belirsizlik geceden doğan korkuyu okura ulaştırır. Ürküntü zamanla yayılır, iki düzlemde de sesini duyurmaya başlar

iii) Belirsizlikle Gelen Baskı

Jenerik bir darbe romanı olarak nitelendirilen *Gece*, tekil bir darbenin değil her darbenin yarattığı ve yaratacağı baskı atmosferinin gece sembolüyle imlendiği bir yapıttır

Yapıtta yaratılan belirsizliğin de bu belirsizlikle gelen korku ve şiddet ortamının da amacı geceyi getirmektir. Geceyle sağlanmak istenen ise totaliter rejimin mutlak baskıyı, mutlak karanlığı oluşturma hedefidir. Bu anlamda gece totaliter rejimlerin baskısının bir sembolü olur yapıtta.

“Çatallı ve derinlerde akan bir dille Karasu kendisini, egemenin gece gibi karanlık ve kaotik baskısını anlatmaya memur addeder.”¹⁰ *Gece*’de toplumda baskı kurma yolları

¹⁰ Serman, Cengiz. “Bilge Karasu’dan Distopik Bir Modernizm Eleştirisi:Gece”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt: 8, Sayı: 37, Nisan 2015, s.49-59.

aktarılrken anlatım teknikleriyle de benzer bir baskı okura hissettirilir. Gecenin işçilerinin geceyi hazırlarken insanların üstünde sağlamaya çalıştıkları baskıyı, yapıt da okuru üzerinde sağlamak ister. Bunu da anlatıcılar, ilmek hataları ve kurgu-üstkurgu gibi teknikleri kullanarak sağlar. Önemli olan da zaten “*Gecenin ortalığı nasıl kapladığı değil de geceyi hazırlayanların hangi yollardan gittikleri*”dir ve bu durum hem kurmaca hem de üstkurmaca düzlemler için geçerlidir.

Gecenin işçilerince çıkışsız haline getirilen sokaklar, gecenin birikmesi için açılan çukurlar, kaldırımlara bırakılan cesetler, işçilerin baskı kurma ve pasifleştirme adına insanların “eylem alanları” üzerinde eylemde bulduklarının bir göstergesidir. İnsanların eylem alanlarından bu şekilde uzak tutulması baskı kurmak adına önemli bir adımdır. Gecenin işçileri devlet baskısının korku ve şiddet yoluyla ulaşmasını sağlarken yine bilinçli olarak oluşturulan belirsizlik ortamından faydalanmışlardır. İnsanlar bu belirsizlik içinde başta üzerlerinde kurulmak istenen baskıyı fark edemeseler de zaman geçtikçe belirsizlik toplum üzerinde baskıya dönüşür. İnsanlar üzerinde kurulan baskı adım adım örülmüş, hissettirmeden, fark ettirmeden oluşturulmuştur. Belirsizlik karanlığın usulca çökmesinin yolunu açmıştır.

“İnsanlar, gitgide, istediklerine, dilediklerine inanmakla yetindiklerini, düşünüp tartmayı, ölçünmeyi, olanı biteni görmeğe çalışmayı yavaş yavaş bir yana ittiklerini daha fark etmiyorlardır belki de. Bunun farkına varmağa başladıklarında ise ortalık iyice kararmış olacak. Sabahları güneş yeniden doğar gibi olsa da, ortalık yeniden aydınlanır gibi olsa da, gecenin karanlığı bütün bütün dağılmayacak hiç.” (Karasu,31)

Baskı kurmanın evrensel yolarından biri olan tek tipleştirme, farklılıkları yok ederek kontrol altında tutma da yapıtta baskı oluşturmak için kullanılan yöntemlerdendir. Bu tek tipleştirme ideolojisi okura militarist devlet anlayışını çağırıştırır. Amaç rejimin istediği aynılıklar üzerinden yeni bir oluşumu ortaya çıkartmaktır. Gecenin işçilerinin kullandığı

dörtköşe ekmekler bu aynılıkların yapıttaki karşılığıdır. Dörtköşe ekmeklerden kullanmayanların gecenin işçileri tarafından biraz rastgele olsa da ayırt edilmesi ve bu insanların evlerinin işaretlenmesi, dörtköşe ekmeklerin kullanılması için yapılan baskının bir göstergesidir. Yapıtta, dörtköşe ekmek kullananların sayılarının artması da şiddet ve korkutma yoluyla sağlanmış olan bu baskının işe yaradığını belli eder.

“Balıkçılar sokağının en civcivli saatinde, gecenin işçileri o gece niçin saldırdılar, bilinmiyor. Söylentilere bakılırsa, elinde götürmekte olduğu ekmek dörtköşe değilmiş; seçinin rengi kara değilmiş; ya da aksayarak yürüyormuş...” (Karasu, 28)

Gecenin işçilerinin sokak ortasında öldürdükleri genç, göz korkutarak, “ibret göstererek”, şiddet yoluyla nasıl farklılıkları yok edebileceklerini ve nasıl sıradan şeylerin bile bu duruma rahatlıkla gerekçe gösterilebileceğinin bir kanıtıdır.

Duvarlara yazılan “Gece Gelecek” yazıları da toplumda psikolojik baskıyı sağlamak adına kullanılan bir yöntemdir. Gecenin çöküşünü engellemenin hiçbir yolu olmadığı bu şekilde zihinlere sokulmak istenmektedir. Bu yazıları başka şeylere dönüştürmeye çalışanlar da vardır ancak küçük geceler giderek büyüdükçe, gecenin işçilerin hakimiyeti arttıkça, onların da gece karşısında direnmesi mümkün olmayacaktır.

“Küçük gecelerin küçük sabahlarında yola düşen herkes, büyük gecenin (küçük de olsa “sabah” denecek bir sabahı hiç gelmeyecek bir gecenin) habercisi olan bu yazıları okur. Bilinir ki, ertesi küçük gece, birtakım eller bu harfleri garip çiçeklere, bu yazıları çulgın sözcüklere dönüştürecek, tanınmaz kılacaktır. Daha ertesi gece, ertesi küçük gece, ellerinde boyaları, fırçaları, gecenin işçileri duvarlarda, kapılarda, taşlarda, boş yer arayacaklardır. İş gecenin işçileriyle birtakım ellerin karşı karşıya gelmemesi. O zaman, birtakım eller duvarlarda, yollarda kanlı çiçeklere dönüşür.” (Karasu,41)

Gecenin işçileri kendilerine ve büyük amaçları olan sonsuz geceye karşı durabilecek herkesi ortadan kaldırmakta tereddüt etmezler çünkü onlara emir verenler aydınlığa dair en ufak umudu da yok etmek istemektedir. Böylelikle geceye karşı durma ihtimali olan herkes sindirilerek gece kolaylıkla çukurlardan dolmaya başlayıp en sonunda da aydınlığa dair umudu temsil eden tepeleri de karanlığa boğmayı başaracaktır.

Yapıtın sonlarına doğru oluşturulan çıkmaz sokaklar, yalnızca yeni düzeni bilenlerin yol alabileceği ve bu düzene ait kimselerin aradıkları herkesi elleriyle koymuş gibi bulabilecekleri bir ortamın oluşmasına katkıda bulunmuştur. Bu sayede kontrolün kimde olduğu insanlara doğrudan gösterilmiş olup insanlar sokağa çıkmamaları konusunda bastırılmışlardır. Gece sokağa çıkma yasağının da gelmesiyle bu baskının şiddeti arttırılırken bireyler tamamen geceye terk edilmiş, sindirilmişlerdir.

Yapıtta üstkurmaca düzlemdeki “yazar”ın üzerinde de anlatıcıların kurguya müdahale etmesi, yazarın kurguyu tamamen kendi kontrolü altına alamaması ve kurmaca-üstkurmaca düzlemler arasında sıkışmasıyla baskı oluşturulur. Yazar üzerindeki bu baskı, yapıtta iki düzlemde de gecenin paralellik gösteren yöntemlerle benzer süreçlerle oluştuğunu gösterir. Yazar, kendi yarattığı metnin içinde sindirilmiştir ve metnin içinde yitip gitmiştir. Tıpkı yapıttaki iktidarın bireyleri toplum içinde yitirmesi gibi.

“Artık aynalar içinde geziniyor gibiyim. Kim ne hale geldi, kapı (çıkış kapısı) nerede, ben de bilemez oldum. Dipnotlarımın anlamı eridi gitti. Bir başka el katıldı yazıya. Kitabın, artık “kitabım dediğim bir yazının her yanı delik deşik sanki. Herkes her yerinden içine sızabiliyor.”(Karasu, 159)

Her ne kadar kitap yazarın kontrolünden çıksa da yazma eyleminin kendisi yazar üzerinde baskı kurarak onu bu kitabı tamamlamaya mecbur bırakır. *“Yazmak gerek. Bu kitabın bitmesi gerek.” (Karasu, 162)*

3) Sonuç

Bu tezde Bilge Karasu'nun "*Gece*" adlı yapıtında gece imgesi, gecenin oluşumunu sağlayan belirsizlik ve belirsizliğe bağlı olarak gelişen korku, şiddet ve baskı olguları incelenmiştir. Yapıtta korku ve şiddet yoluyla baskı oluşturulurken belirsizlik de bunun için gerekli olan ortamı oluşturur. Böylelikle mutlak baskının simgesi olan mutlak gece, yapıtın her düzlemine dolar. Ucu bucağı saptanamayan gece ne var ne yoksa kendi içinde sindirir. Başı sonu belli olmayan geceyi anlamaya çalışmak ona sınır çizmek demektir. Ancak Karasu bu sınırları silikleştirerek, birbirinin içine geçirerek okurun ne olduğunu bildiğini sandığı geceyi bu sefer birebir tecrübe ederek yeni bir algıyla değerlendirmesini sağlar. Okur belirsizlik içinde yapıtta ilerlemeye çalışırken baskı, şiddet ve korkunun geceyle olan ilişkilerini de keşfetmeye başlar.

Gece insanların korkularının uyandığı, karanlığın artmasıyla şiddetin en rahat şekilde uygulanabileceği, insanın yalnızlaştığı ve gün yüzünü bir daha göremeyecek gibi hissettiği bir baskı zamanını karşılar yapıtta. Gece bilinmeyenin, belirsizliğin hakimiyetini getirir belki de bundan doğar.

Gece üstkurmaca tekniği kullanılarak yazılan bir yapıttır. Üstkurmaca düzlemde anlatı yaratmakta olan kurmaca yazar bu yaratımı belirsizlik içerisinde bırakırken kendisini de bu belirsizlik ağının içerisinde bulur. Kurmaca ve üstkurmaca düzlemlerin ikisinde de gece okuru içine alarak yayılır. Yapıttaki boşluklardan, çukurlardan, belirsiz her noktadan içeriye sızar gece. Üstkurmaca ve kurmaca düzlemlerinde gece getirilirken benzer yöntemler kullanılmıştır. İki düzlemde de belirsizlik olgusu üzerinden gelişmiştir gece ve amacı da baskı yaratmaktır. Belirsizlikten baskıya gidilirken korku ve şiddet sürecin ilerleticileri olmuştur.

Gece gelecek olanın habercisidir. Yapıt belirsizlikler içinde yazılmış olsa da gerçek ve gerçek ardı ne varsa simgeler ve düşler evreninde okuruna aktarır. Gece imgesel bir romandır

ancak toplumların ve iktidarın işleyişine dair gerçek olan ne varsa geceye dahildir. Yapıt, “gecenin” içinde yitecek olan bireylere bir uyarı niteliğindedir. “*Gece gelecek*”tir ve gelmiştir.

Gecenin gelişi ne kadar önlenmeye çalışılsa da onu gündüze çevirmek mümkün değildir; ama Karasu’nun da dediği gibi, “yazının alacakaranlığı çok üretici olabilir”.

KAYNAKÇA

- Karasu, Bilge. Gece, Metis Yayınları, İstanbul, 2017.
- Göktürk, Akşit. “Sunuş”. Karasu, Bilge. Gece, Metis Yayınları, İstanbul, 2017.
- Gürbilek, Nurdan. “Yazı ve Arınma”, Bilge Karasu Aramızda, Haz. Füsun Akatlı-Müge Gürsoy Sökmen, Metis Yayınları, İstanbul, 1997.
- Karasu, Bilge. “İmge Üretiminde Roman Hâlâ İlk Sırada”. Ne Kitapsız Ne Kedisiz, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2017. s.13-23.
- Karlıdağ, Esra. “Bilge Karasu’nun Gece’sinde Felsefe, Toplum, Birey, Yazın...”. Journal of Turkish Language and Literature, Cilt:4, Sayı:1, 2018, s.163-176.
- Kılıç, E. “Gece Nasıl Bir Darbe Romanı”. D. Yaşat (Yay. Haz.). Bilge Karasu’yu Okumak, Metis Yayınları, İstanbul, 2013. s.107-117
- Özata, J. “Bilge Karasu’nun Gecesine Metin ve Okur Odaklı Bir Yaklaşım”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2003.
- Serman, Cengiz. “Bilge Karasu’dan Distopik Bir Modernizm Eleştirisi:Gece”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt: 8, Sayı: 37, Nisan 2015, s.49-59.